

POSOUZENÍ STAVU A NÁVRH OBNOVY OMÍTEK A MALEB V INTERIÉRU POUTNÍ KAPLE MARIA RAST AM STEIN U VYŠŠÍHO BRODU

Poškození omítek v soklové části poutní kaple Maria Rast am Stein.

Popis:

Omítky v soklové části jsou značně poškozené vztlínající vlhkostí. Přibližně 80% plochy soklové části je v havarijním stavu. Ve spodní části polygonálního závěru je omítka opadáná až na kamenné zdivo. Vlivem vysoké vlhkosti je pojivo omítek značně oslabené, dochází k drobení a ztrátě původní hmoty. Značná část omítky je odtržena od podkladu. Povrch je pokryt biologickým povlakem, a to nejenom ve spodní části u podlahy, ale také ve výšce parapetů oken. Z poškození omítkové vrstvy na okenních parapetech je vidět, že přes výplně oken docházelo již v minulosti k zatékání srážkové vody do interiéru kaple. Hranice vztlínání se pohybuje v rozmezí 0,75 – 1,3 m nad úrovní podlahy. Nejvyšší úroveň je dosažena nad spodní hranou okenních parapetů. Poškození vlivem nadměrné vlhkosti se projevuje také na lokálně použitých opravách. V současné době jsou plochy stěn kaple natřeny bílou barvou, pouze klenební žebra jsou ve světlém béžovém odstínu s dekorativní malbou krogení s linkami v hnědé barvě. Plochu klenby pokrývají plechové hvězdičky.

Barevné vrstvy jsou zfreskovatělé (působením nadměrné vlhkosti došlo k slepení jednotlivých vrstev maleb). Souvrství nátěrů je křehké a rozpadá se. V soklové části, vlivem značné destrukce omítkové vrstvy, dochází k opadávání jednotlivých souvrství maleb.

V exteriérové části jsou ve značném rozsahu dochovány původní výplně spár – jedná se o neomítané pohledově uplatněné kamenné zdivo. Lokálně se vyskytují mladší opravy prováděné cementovou maltou. Některé výplně zcela chybí, nebo jsou rozpraskané. Přes narušené a chybějící výplně dochází k zatékání srážkové vody do zdiva.

Zdroje vlhkosti:

- srážková voda stékající po povrchu terénu k patám zdí a prosakující do podzákladí
- přímý kontakt obvodových zdí se zemínou
- vztlínající vlhkost z podzákladí
- změna ve využívání objektu, resp. jeho dlouhodobé neužívání a s tím související nedostatečná průběžná údržba – větrání, v letních měsících není zabezpečeno dostatečné větrání celého prostoru kaple, podíl na zavlhčení může mít také kondenzační voda

Popis současných poruch a poškození:

- v exteriéru v soklové části jsou lokálně poškozené výplně spár, přes které dochází k zatékání srážkové vody do hmoty zdiva
- tvarově a materiálově nevhodné mladší opravy spár (lokální provedení)
- vlivem zvýšené vlhkosti ztratily omítky v soklové části svoji pevnost, dochází k drolení a ztrátě původní hmoty, přibližně 80% plochy soklové části je v havarijním stavu
- značná část souvrství barevných maleb je zfreskovatělá, souvrství je křehké a rozpadá se
- povrch omítek je ve značném rozsahu pokryt zeleným organickým povlakem
- na povrchu omítkové vrstvy se projevují výkvěty solí

Navrhované technologie, postupy a doporučení

Veškeré doplňování omítek doporučuji provádět ze staveništní malty klasického složení – hašené vápno/lokální pisky. V namáhaných částech, jako jsou soklové partie stěn, použít hydraulické vápno. Zrnitostní křivka i poměr pojivo/plnivo by měly korespondovat s původní historickou omítkou. Prefabrikovaným směsím doporučuji se raději vyhnout, jsou složením zpravidla nekompatibilní s historickými omítkami. Rovněž zde nedoporučuji použít sanační omítku.

Z důvodu havarijního stavu doporučuji odstranit poškozenou omítkovou vrstvu v soklové části, a to od úrovně podlahy po spodní hranu okenních parapetů (do výšky cca 125 cm). Od úrovně okenních parapetů doporučuji v maximální míře ponechat původní omítkovou vrstvu se souvrstvím historických maleb. V horních partiích stěn pracovat systémem lokálních oprav. Pokud možno neprovádět celoplošné odstraňování souvrství nátěrů ze stěn.

I při veškeré snaze a úsilí se časem opět projeví vlhkostní mapy, zvláště na bílých plochách stěn. Vzhledem k nálezům historicky hodnotných dekorativních maleb doporučuji provést v interiéru poutní kaple Maria Rast am Stein novou malířskou rekonstrukci podle nálezů z průzkumu a podle dochovaných dobových fotografií. Do úvahy přicházejí až tři historické výmalby.¹

První – Nejstarší dekorativní malba z roku 1890. Malba na světle zeleném podkladu je provedená v podobě barevných cákanců (malých kapiček barvy) tzv. kropení – **imitující kámen**. Použitá barevnost je v kombinaci okrové, bílé a černé. Tímto způsobem byl dekorován celý prostor kaple – plochy stěn, okenní parapety, klenba i klenební žebra.

Druhá – Dekorativní šablonová malba květů na růžovém podkladu, pravděpodobně kolem roku 1900. Šablonová malba byla koncipována do pravidelných vodorovných pásů vzdálených od sebe cca 10 cm. Klenební žebra a špalety oken zdobilo kropení v hnědookrové barvě na světlorůžovém podkladu doplněné malbou bílých iluzivních spár. Klenební pole byla ve světle modré barvě.

Třetí – Dekorativní malba vytvářející kolem okenních špalet paspartu s hnědým iluzivním linkováním. Plochy stěn byly natřeny monochromním nátěrem v odstínu zelené. Spodní části stěn do výšky 116 cm zdobila malba s iluzivním mramorováním ukončená malovaným černým pásem. Plocha klenebních polí byla v tmavší modré barvě.

¹ Více ve zprávě: Ivan Sámel, *Restaurátorský stratigrafický průzkum omítkových a barevných vrstev v interiéru poutní kaple Maria Rast am Stein u Vyššího Brodu*, červen 2025.

Návrh postupu prací:

- Celoplošné odstranění poškozených omítek v rozsahu od úrovně podlahy po spodní hranu okenních parapetů (do výšky cca 125 cm). Na východní a západní stěně od okenního otvoru k vítěznému oblouku neodstraňovat celoplošně původní omítkovou vrstvu, z důvodu zachování historického souvrství maleb. Stav omítkové vrstvy je zde dobrý a lze jí lokálně vyspravit.
- Proškrabání a vyčištění spár kamenného zdiva od provlhlé a drolicí se malty.
- Vysoušení – nechat proschnout obnažené kamenné zdivo, alespoň během letních měsíců.
- Nahození soklové části vápennou maltou s přídavkem hydraulického vápna.
- Novou omítkovou vrstvu ošetřit vápenným líčkem.
- Umytí povrchu stěn a klenby od povrchových nečistot.
- Lokální vyspravení poškozených ploch na stěnách a klenbě.
- Penetrace povrchu omítek.
- Malování – základní podkladový nátěr ve dvou vrstvách.
- Rekonstrukce dekorativní malby podle dochovaných nálezů z provedeného průzkumu a podle dochovaných dobových fotografií.

Použité materiály:

Opravy omítek: Malta klasického složení – hašené vápno/lokální písky, hydraulické vápno (v namáhaných částech jako jsou soklové partie stěn).

Výmalba a patinace: Modifikovaná vápenná barva, stálé anorganické pigmenty.

Doporučení:

Po odstranění navlhlé a nesoudržné omítky ze soklových partií, by bylo vhodné zabezpečit na letní měsíce dostatečné větrání celého prostoru kaple, aby mohlo dojít k vysoušení zdiva.

V Drahonicích dne 25. června 2025

BcA. Ivan Sámel
Drahonice 70
389 01 Vodňany
samel.ivan@seznam.cz
Mob.: 604 838 392

Ivan Sámel, BcA
restaurátor
DIČ CZ 7803028772
telefon: 604 838 392

